

Journal of Innovative Research in Social Studies | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Arařtırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 6 Sayı/Issue: 1 Yıl/Year: 2023

Cumhuriyetten Günüme Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araç ve Gereçler

Tools and Equipment Used in Teaching the Social Studies Courses Starting from the Republican Period Until Now

Yazar Bilgisi / Author Information

Şengül ÇELİKCAN DAĞDELEN

Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Şehit Bülent Göçer Ortaokulu, Ankara/Türkiye
Dr., Ministry of Education, Şehit Bülent Göçer Secondary School, Ankara/Türkiye

sengulcelikcan@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1261-5988>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 19.06.2023

Kabul Tarihi / Accepted : 27.06.2023

Yayın Tarihi / Published : 30.06.2023

Atıf / Cite

Çelikcan Dağdelen, Ş. (2023). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan araç ve gereçler. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 6(1), 82-98. <https://doi.org/10.47503/jirss.1317094>

Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araç ve Gereçler

Tools and Equipment Used in Teaching the Social Studies Starting from the Republican Period Until Now

Özet

Araştırmada 1924 yılından 2018 yılına kadar uygulanmış olan ilköğretim, ortaokul ve ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan araç ve gereçlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 1924 yılından 2018 yılına kadar yapılmış ilköğretim (1924, 1930, 1936, 1948, 1962, 1968, 1971) ortaokul (1931-1932, 1938, 1949) ve ilköğretim (1998, 2005, 2018) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Çalışmanın sonucu genel olarak değerlendirildiğinde; Cumhuriyet'ten günümüze incelenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamına giren derslerin ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Cumhuriyet'in ilk yıllarında araç gereç sayısının azlığı dikkat çekerken, günümüze yaklaştıkça materyal sayısının ve çeşitliliğinin arttığı görülmektedir. 1968 Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla birlikte derslerde kullanılan araç-gereç sayısı artmıştır. 1998 ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında azalan araç-gereç kullanımının; 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın felsefesini oluşturan yapılandırmacı yaklaşımın etkisiyle tekrardan arttığını söylemek mümkündür. Günümüzde halen uygulanmakta olan 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda bir önceki programa göre materyal sayısının azaldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, Araç ve Gereç, Materyal

Abstract

This study aimed to examine the tools and materials used in the primary, secondary, and elementary school social studies curricula that were implemented from 1924 to 2018. For this purpose, the social studies curricula from 1924 to 2018, including primary school (1924, 1930, 1936, 1948, 1962, 1968, 1971), secondary school (1931-1932, 1938, 1949), and elementary education (1998, 2005, 2018) were examined by the document analysis method. The data obtained in the study were analyzed using the descriptive analysis method. Taken together, the results of the study showed that a remarkably small number of materials was included in the syllabi of courses that addressed social studies subjects in the early years of the Republic, while the number and variety of materials in the social studies curricula have increased as we approach the present day. With the 1968 social studies curriculum, the number of tools and materials used in the lesson increased. It is possible to say that the use of tools and materials decreased with the 1998 elementary school social studies curriculum but later increased with the effect of the constructivist approach that underlined the basis of the 2005 social studies curriculum. The number of materials in the 2018 social studies curriculum, which is still implemented today, has decreased compared to the previous curriculum.

Keywords: Social Studies, Curriculum, Tools and Equipment, Materials

GİRİŞ

Geçmişten günümüze toplumsal hayatta farklı sebeplerden kaynaklı değişimlerin yaşandığını söylemek mümkündür. Bu değişimin siyasi bir sebeple olabildiği gibi çağın gerektirdiklerine uyum sağlamak amacıyla da yaşandığı bilinmektedir. Eğitim de bu değişimlerden etkilenen alanlardan biridir (Korkmaz ve Uyğur, 2021). Eğitim öğretim faaliyetlerinin planlı şekilde yürütülmesinde ise öğretim programları belirleyici olmaktadır. Öğretim programı, eğitim kademelerinde farklı sınıf ve derslerde öğretilecek eğitim faaliyetleri ile ilgili etkinlikleri bünyesinde barındırmaktadır (Demirel, 2013). Cumhuriyetten günümüze kadar birçok öğretim programlarının yapıldığı ve bunun yanı sıra bu öğretim programlarının pek çok eğitim felsefesinden etkilenerek hazırlandığı bilinmektedir. Bundan dolayı hazırlanan bu öğretim programlarının dönemin şartlarını yansıttığı açık bir şekilde görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk dönemleri olan 1924-1938 yılları arasında kapsayan dönemlerin öğretim programlarında ilerlemecilik eğitim felsefesi ile öne çıkan John Dewey ve onun maarif raporunun etkisinin ön planda olduğu göze çarpmaktadır (Ulubey ve Aykaç, 2017). Yeni bir yönetim biçiminin etkili olduğu bu dönemde öğretim programları, Cumhuriyetin getirdiği gerekliliklere uygun olarak düzenlenmiştir. Milli bir bilinç oluşturmak adına eğitim faaliyetleri, önemli bir araç olarak görülmüş ve bu doğrultuda öğretim programları hazırlanırken bu anlayışın temele alındığı ilkeler benimsenmiştir. 1938-1948 yılları arasında gelindiğinde ise ilerlemeci eğitim felsefesi anlayışının devam ettiği görülürken tüm dünyayı etkileyen 2. Dünya Savaşı gibi önemli bir olaydan dolayı eğitim faaliyetlerinde aksamaların yaşandığı bilinmektedir. Özellikle Türkiye’de okul, öğretmen ve öğrenci gibi eğitim bileşenlerinin sayısında artışın yaşandığı görülürken bu artışın beklenenden az olması savaşın getirdiği olumsuz etkilerden kaynaklanan bir durum olduğu ifade edilebilmektedir (Karabacak, 2009). Darbeler dönemi olarak adlandırabileceğimiz 1949-1998 yılları arasındaki dönemlerde yaşanan siyasi pek çok olaydan ilk etkilenen yapılardan biri eğitim sistemi olmuştur (Kılıç, 2020). 1980 darbesi ile farklılıkların arka plana itildiği bir öğretim programı karşımıza çıkarken yine bu programda milliyetçi değerlerin daha çok yer aldığı görülmektedir (Kaya ve Önal, 2019). 2005 yılından itibaren ise daha önce hiçbir programda yer almamış bir anlayışın eğitim hayatına girmesiyle öğretim etkinliklerinde farklı bir döneme girildiği bilinmektedir.

Günümüz dünyasında bilgi en etkili silahtır. Bu açıdan bilginin etkili ve kalıcı olarak öğretileceği, bilginin nasıl kullanılacağı önemli bir sorun olarak gözükmektedir. Öğrencilerin bilgiye ulaşabilen birer birey olarak yetiştirilmesi derslerde etkin ve etkili biçimde materyal kullanımı ile gerçekleşebilir (Çelikkaya, 2013). Öğretim materyali, hedeflenen öğretim amaçlarına ulaşmak amacıyla birçok farklı araç kullanılarak yapılan eğitim etkinliklerini kapsamaktadır (Nalçacı ve Ercoşkun, 2010). Öğretim etkinliklerinde materyal kullanımı sayesinde konular daha kalıcı hale gelirken öğretmenin ders faaliyetlerini de destekleyerek verimliliğin artmasına yardımcı olmaktadır. Bundan dolayı öğrencinin dikkatini çekip öğretim faaliyetinin daha kalıcı olmasını sağlamak amacıyla öğretim materyallerinden faydalanılmaktadır (Kaya ve Aydın, 2011). Öğretim faaliyetlerinde materyal kullanımının önemini Avşar (2010, s. 22) şu şekilde açıklamaktadır:

- Öğrenme ortamı sağlama
- Farklı öğrenme ihtiyaçlarını karşılama
- Dikkati çekme
- Hatırlamayı kolaylaştırma
- Soyut durumları somutlaştırma

- Zamandan tasarruf sağlama
- Güvenli gözlem yapma
- İçeriği tutarlı bir şekilde sunma
- Tekrar tekrar kullanabilme
- İçeriği basitleştirme

2005 yılında eğitim hayatına giren yapılandırmacılık anlayışıyla beraber çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmış, materyal kullanımının önemi artmıştır (MEB, 2005). Öğrenmeyi kalıcı hale getirmek için her geçen gün eğitim yöntem, teknik ve materyalleri geliştirilip kullanılmaktadır. Her dersin kendi konularına göre kullandıkları materyaller bulunmaktadır. Fakat bazı dersler konuları itibarıyla materyal kullanımına daha elverişli olmaktadır (Şahin, Gençtürk ve Budanur, 2007). Bu derslerden biri de sosyal bilgiler dersidir.

Birçok farklı alanda (sosyal bilimler, fen bilimleri, sağlık bilimleri) etkili öğrenmeler meydana gelmesi için çeşitli materyallerden yararlanılmaktadır. Eğitim-öğretim süreçlerinde hedeflerin davranışa dönüştürülmesi için bütün derslerde materyal kullanımı öğrenmeyi kuşkusuz daha kolay hale getirmektedir. Sosyal bilgiler dersinde de hedeflere ulaşılması için çeşitli materyallerden yararlanılmaktadır (Nalçacı ve Erçoşkun, 2010). Sosyal bilgiler; coğrafya, tarih, hukuk, sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilim dallarını içeren ve içeriğine sürekli yeni bilgilerin eklenebildiği çok disiplinli bir derstir (Yıldız ve Kılıç, 2018). Günümüzde “Sosyal Bilgiler” adıyla 4, 5, 6 ve 7. sınıf seviyelerinde okutulan dersin geçmişte farklı isimlerle programlarda yer aldığı bilinmektedir. 1998 tarihli programdan itibaren ise günümüzde de olduğu gibi sosyal bilgiler ismiyle okutulmaya başlandığı ve hala isminde bir değişiklik yaşanmadığı görülmektedir (Yalçın ve Akhan, 2019). Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sosyal bilgilere yönelik konuları içeren derslerin programlarına bakıldığında materyal kullanımının önemine sıklıkla değinildiği görülmektedir. Nalçacı ve Erçoşkun, (2010)’un da ifade ettiği üzere sosyal bilgiler derslerinde çeşitli materyallerden faydalanılarak soyut kavramlar somut ve anlaşılır hale gelmektedir. Öyle ki kullanılması önerilen bu materyallerin çeşitli duylara hitap etmesi bakımından sınıflandırıldığı programlarda göze çarpmaktadır. Bu sınıflandırma şu şekildedir:

“Yardımcı vasıtaları, öğretim etkinliğinde duylara yaptığı tesirler yönünden de şöylece sınıflandırabiliriz:

- 1) *İşitsel vasıtalar: İşitme yoluyla öğrenmede yardımcı olan vasıtalar. Öğretmenin, kaynak kişinin konuşması, teyp, diktafon vb. gibi...*
- 2) *Görsel vasıtalar: Görme yoluyla öğrenmede yardımcı olan vasıtalar. Canlı ve cansız varlıklar, model, resim, levha, diya pozitif vb. gibi...*
- 3) *İşitsel-görsel vasıtalar: Hem işitme hem görme yolu ile öğrenmede yardımcı olan vasıtalar. Bunlara bir de göze kulağa hitap eden vasıtalar da denir. Sesli sinema vb. gibi...” (MEB, 1962, s.45)*

Yukarıda belirtilen önerilerden de anlaşılacağı gibi Cumhuriyetten günümüze kadar hazırlanan öğretim programlarında materyal kullanımına önem verildiği görülmektedir. Özellikle 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile sosyal bilgiler, sadece vatandaşlık, tarih ve coğrafya konularında değil; uluslararası ilişkiler, antropoloji, psikoloji, ekonomi ve arkeoloji gibi alanları da içine almaktadır. Bu konuların öğretiminde bireysel farklılıkların dikkate alınması, eğitim faaliyetinin öğrenci merkezli olması açısından, materyal kullanımı önemli bir hale gelmiştir (Ulusoy ve Gülüm, 2009). Nitekim Dale’in yaşantı konisinde de bahsettiği üzere öğrenme işinde

ne kadar fazla duyu organı işin içine girerse öğretim etkinlikleri o kadar kolaylaşmaktadır (Gögebakan, 2018). Bu doğrultuda çalışmada, Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler dersi ve bu ders kapsamında olan derslerin konularının öğretiminde kullanılan araç ve gereçlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. İlkokul programlarında sosyal bilgiler dersi konularını içeren derslerin öğretiminde kullanılan araç ve gereçler nelerdir?
2. Ortaokul programlarında sosyal bilgiler dersi konularını içeren derslerin öğretiminde kullanılan araç ve gereçler nelerdir?
3. İlkokul, ortaokul ve ilköğretim sosyal bilgiler programlarında, sosyal bilgiler dersinin öğretiminde kullanılan araç ve gereçler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler dersi ve bu ders kapsamında olan derslerin öğretiminde kullanılan araç ve gereçlerin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada bir dönemi kapsayan ders programlarının incelenmesinden dolayı nitel araştırmada yaygın olarak kullanılan yazılı dokümanların incelenmesi tercih edilmiştir. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi başka veri toplama teknikleri olmadan tek başına kullanılabilir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olay veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Verilerin Toplanması

Araştırmada öncelikle, 1924 yılından 2018 yılına kadar uygulanmış olan ilkokul, ortaokul ve ilköğretim programlarında sosyal bilgiler dersi ve bu ders kapsamında olan derslerin öğretiminde yer alan araç gereçleri belirlemek amacıyla kapsam belirlenmiştir. Bu kapsam doğrultusunda Milli Kütüphane ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'ndan ilgili kaynaklar toplanmıştır. Kaynak toplama sürecinin tamamlanmasının ardından incelemelere başlanmış ve belirlenen alt problemler doğrultusunda dokümanlar kronolojik olarak incelenmiştir. İncelenen ilkokul, ortaokul ve ilköğretim programlarına Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1

Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında İncelenen Programlar

Düzyey	Program	Ders
İlk Mektep/İlkokul	1924 İlkokul Programı	Tarih, Coğrafya, Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye
	1930 İlkokul Programı	Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi
	1936 İlkokul Programı	Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi
	1948 İlkokul Programı	Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi
	1962 İlkokul Programı	Toplum ve Ülke İncelemeleri
Orta Mektep/Ortaokul	1931-32 Ortaokul Programı	Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi
	1938 Ortaokul Programı	Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi
	1949 Ortaokul Programı	Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi
	1968 İlkokul Programı	Sosyal Bilgiler
	1971 İlkokul Programı	Sosyal Bilgiler
	1998 İlköğretim Okulu Programı	Sosyal Bilgiler
	2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	Sosyal Bilgiler
	2018 İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	Sosyal Bilgiler

Verilerin Analizi

1924 ilk mektep programından 2018 ilk ve ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na kadar uygulanmış olan programlarda yer alan sosyal bilgiler dersi ve bu ders kapsamında olan derslerin öğretiminde kullanılan araç ve gereçlerin incelendiği bu araştırmada, toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde temel amaç elde edilen bulguları okuyucuya düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır. Betimsel analiz, araştırmada nitel veri toplama teknikleri ile elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Geçerlilik ve Güvenilirlik / Etik Konular / Araştırmacının Rolü

Bu araştırmada geçerlik ve güvenilirlik kapsamında ilk olarak dokümanların orijinallikleri, alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlardan, yazar tarafından Milli Kütüphane ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'ndan temin edilen programlarının orijinalliği konusunda onay alındıktan sonra ilgili programlar araştırma veri toplama aracı olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın verileri analiz edilme sürecinde ise, araştırmacı dışında iki farklı uzman tarafından programlar eş zamanlı bir biçimde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmacıların analizleri arasındaki uyum yüksek bulunduğu için araştırmanın analizi güvenilir kabul edilmiştir.

Araştırmada herhangi bir çalışma grubundan veri toplanmadığı için etik izin alınmamıştır. Araştırmada bir dönemi kapsayan dokümanların objektif olarak incelenmesine dikkat edilmiş, dönemin kaynağına sadık kalınmış ve bilgi aktarımında herhangi bir tahribat yapılmadan, olduğu gibi aktarılacak etik kurallara dikkat edilmiştir.

Araştırmacı bu araştırmada, kaynakların bulunmasında, kaynakların orijinallikleri konusunda uzman görüşü alınmasında, dokümanların sınıflandırılmasında, incelenen programlardan Osmanlı Türkçesi olan 1924 ilkököl programındaki sosyal bilgiler dersi kapsamındaki derslerin içeriklerinin günümüz Türkçesine çevrilmesinde ve verilerin analizinde rol almıştır.

BULGULAR

1. İlkokul Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi Konularını İçeren Derslerin Öğretiminde Kullanılan Araç ve Gereçlere İlişkin Bulgular

İlkokul programlarında yer alan Sosyal bilgiler dersi ve konularının öğretiminde kullanılan araç ve gereçleri belirlemeye yönelik 1924, 1930, 1936, 1948 ve 1962 ilkököl programları incelenmiştir. İncelenen programlarda kullanılan araç gereçlere yönelik bulgulara Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2

İlkokul Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi Konularını İçeren Derslerin Öğretiminde Kullanılan Araç ve Gereçler

Program	Ders	Araç-Gereçler
1924 ilkököl Programı	Tarih	Tarihi resimler
	Coğrafya	Sınıf-mektep planı, köy-mahalle-şehir planı, harita, seyahat menkıbeleri
	Musahabat-1 Ahlakiye	Menkıbe, koleksiyonlar
	Malumat-1 Vataniye	-

1930 ilkököl Programı	Tarih	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, renkli tebeşir, kroki, eski eserler, tarih haritaları, tarihi levhalar (tarihten evvelki insan hayatına dair levhalar, eski medeniyetlere ait, Türk sanat ve medeniyetine ait, eski muharebeleri musavvir levhalar, Türklerin muharebelerini muvassir levhalar, istiklal mücadelesine ait levhalar) kartpostallar, Türk büyüklerinin resimleri.”
	Coğrafya	“Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, duvar haritaları, küre, atlas, harita, kabartma haritaları, resimler, levhalar, kartpostallar, sınıf müzesi, sinema ve projeksiyon, taslaklar ve maktalar, coğrafya defteri, eşya örnekleri
	Yurt bilgisi	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, koleksiyonlar, gazete, dergi, kitap
1936 ilkököl Programı	Tarih	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, haritalar, kâğıt, kartpostal, modeller, tarihi şahsiyetlerin resimleri, piyes, eser resimleri fotoğraflar, dergi, tarihi tablo, maketler, kitaplar, risale, mukavva, ansiklopediler, gazete, tarih şeritleri
	Coğrafya	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, haritalar, şehir planları, atlaslar, kum havuzu, grafik, coğrafya defteri, yardımcı eserler, resimler, tablolar, kartpostal, küre, eşya örnekleri, fotoğraf, krokiler
	Yurt bilgisi	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, kitap, tebeşir, gazete, dergi, vaka yazıları ve resimleri, resim, fotoğraf, tablolar, manzumeler, şarkılar, mukavva, kâğıt
1948 ilkököl Programı	Tarih	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, Türk büyüklerinin resimleri, tarihi levhalar (tarihten evvelki insanların yaşayışlarına ait levhalar, eski ve yeni Türk sanat ve uygarlığına ait, eski savaşları canlandıran levhalar, Kurtuluş Savaşına ait levhalar), fotoğraflar ve kesintiler (yaşayış tarzı, binalar, silah çeşitleri, giyinme tarzı, halı gibi) tablolar, tarihi şerit, gazete kesitleri, dergiler, harita, kitabe, kartpostal, resim, modellemeler, anıt, kitap, broşür, ansiklopedi
	Coğrafya	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, harita, kum, planlar (Sınıf, sokak, okul, kasaba, şehir) atlaslar, yer küre, grafikler, coğrafya defteri, yardımcı eserler (okuma kitapları, seyahatnameler, prospektüsler) resim ve eşya koleksiyonları, kartpostallar, resimler, Tablolar.
	Yurttaşlık Bilgisi	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, resim, fotoğraf, tablo, istatistikler, afişler, manzume, gazete, dergi, müzik
1962 ilkököl Programı	Toplum ve Ülke İncelemeleri	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, vasıta modelleri ve resimleri, kitap, modellemeler, hava gözlem aletleri, grafik, resim ve eşya koleksiyonu, teraryum, akvaryum, kum masası ve havuzu, coğrafyaya yardımcı eserler, inektaryum, yerküre, kafesler, okul tabiat köşesi, saksılar, bitkiler, hayvanlar, büyüteç, planlar, metre, saat, okul uygulamaları bahçesi, atlaslar, tarihi haritalar, Türk büyüklerinin resimleri, tarihi levhalar (tarihten evvelki insanların yaşayışlarına ait levhalar, eski ve yeni Türk sanat ve uygarlığına ait, eski savaşları canlandıran levhalar, Kurtuluş Savaşına ait levhalar), müzik aletleri, kesinti ve fotoğraflar (yaşayış tarzları, çeşitli silahlar, binalar, halılar ve giyinme tarzları gibi), bülten tahtaları, broşürler, diyapozitif (slayt), kitap, dürbün, mercek, mikroskop, kil, plastik, kâğıt, karton, teyp, diktafon, sesli sinema, film, kabartma haritalar, fiziki, siyasi ve endüstri haritaları, kroki, planlar, tablolar, gazete, dergi, tarih şeridi, teşhir tahtası, pusula, termometre, barometre, yön oku, hava gözlem araçları, projeksiyon, radyo, ansiklopedi, sözlük, şemalar

Tablo 2’den hareketle ilkököl programlarında sosyal bilgiler dersi ve konularının öğretiminde kullanılan araç ve gereçler incelendiğinde, 1924 tarihli ilkököl programında tarih dersinde kullanılacak araç ve gereçler olarak tarihi resimlerin yer aldığı görülürken, coğrafya dersinde sınıf ve mektep planı, harita ve seyahat menkıbeleri gibi araç gereçlerin yer aldığı görülmektedir. Musahabat-ı ahlakiye dersinde kullanılacak araç gereçler olarak ise menkıbeler ve koleksiyonlar tespit edilmiştir. Bunun yanında malumat-ı vataniye dersinde herhangi bir araç gerecin belirtilmediğini söylemek mümkündür. 1930 tarihli ilkököl programı incelendiğinde tarih dersinde kullanılacak araç ve gereçler olarak kroki, kartpostallar ve Türk büyüklerinin resimleri gibi araç gereçlerin belirtildiği görülmektedir. Coğrafya dersinde duvar haritaları, küre, atlas ve coğrafya defteri ön plana çıkmaktadır. Aynı programda yurt bilgisi dersinde kullanılacak araç

gereçler incelendiğinde ise koleksiyonlar, gazete, dergi ve kitap gibi araç gereçlerin olduğu tespit edilmiştir. 1936 tarihli ilkököl programının incelendiğinde tarih dersinde kullanılacak araç gereçler piyes, tarihi tablo, maketler ve risale gibi araç gereçlerin belirtildiği görülmektedir. 1948 tarihli ilkököl programında ise tarih dersinin öğretiminde kullanılacak araç gereçler incelendiğinde tarih şeridi, gazete kesitleri, dergiler ve broşür gibi materyallerin yer aldığı görülmektedir. Yine aynı programın coğrafya dersinin öğretiminde kullanılacak araç gereçler incelendiğinde yer küre, coğrafya defteri, resim ve eşya koleksiyonları görülmektedir. Aynı programın yurttaşlık bilgisi dersinde ise istatistikler, afişler ve manzumeler gibi materyaller dikkat çekmektedir. 1962 tarihli ilkököl programında toplum ve ülke incelemeleri dersinde kullanılan araç ve gereçlerin sayısı artmış ve daha önceki programlarda yer alan materyallere ek olarak hava gözlem aletleri, diya pozitif, diktafon, endüstri haritaları ve yön oku gibi araç gereçler kullanılmıştır.

2. Ortaokul Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi Konularını İçeren Derslerin Öğretiminde Kullanılan Araç ve Gereçlere İlişkin Bulgular

Ortaokul programlarında Sosyal bilgiler dersi ve konularının öğretiminde kullanılan araç ve gereçleri belirlemeye yönelik olarak 1931-32, 1938 ve 1949 ortaokul programları incelenmiştir. İncelenen programlarda kullanılan araç gereçlere yönelik bulgulara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3

Ortaokul Programlarında Sosyal Bilgiler Dersi Konularını İçeren Derslerin Öğretiminde Kullanılan Araç ve Gereçler

Program	Ders	Araç-Gereçler
1931-32 Ortaokul Programı	Tarih	-
	Coğrafya	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, su tesviyesi, portfolyo, diyagram, harita kalıpları, sabit, filmler, cam, projeksiyon, ölçü ve şahıs zincirleri, planlar, ölçü şeridi, barometre, pusula, boya, kuru-sulu boya, Çin mürekkebi, fırça, resim kalemi, pergel, gönye, cetvel, iş masası, resimler, gazete, dergi, kartpostal, levhalar, sıra, küre, atlas, harita
	Yurt Bilgisi	-
1938 Ortaokul Programı	Tarih	-
	Coğrafya	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, harita, küre, tabii ve beşeri coğrafya levhaları, koleksiyonlar (kartpostal, dergi, gazete), kaşiflere ve seyahatlara ait resimler, atlas, istatistik dergileri, coğrafya okumaları, seyahat ve keşif kitapları, masa, kil, kum, alçı, cetvel, gönye, pergel, resim kalemi, fırça, çin mürekkebi, kuru-sulu boya, pusula, altimetrik barometre, mesaha şeridi ve zincirleri, plançete, su tesviyesi, projeksiyon cihazı, coğrafyaya ait camlar, harita kalıpları, yazısız harita, diyagram, mütelea dosyası, gazete, kitap, seyahat acentesi reklamları, piktogram, kroki, kabartma harita
	Yurt Bilgisi	-
1949 Ortaokul Programı	Tarih	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, harita, resim, grafik, tarih haritaları, tarih levhaları, eser resimleri, kartpostal, gazete, dergi, tarihi tablo, sinema filmleri, tarihi şahsiyetlerin fotoğrafları, kitap, tarihi resim, kaynak kitap, ansiklopedi, atlas, projeksiyon
	Coğrafya	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, kum havuzu, coğrafya defteri, ürün ve eşya koleksiyonları, kum masası, atlas, yer küre, planlar, kroki, diyagram, grafik, resim, harita, kabartma haritaları, film, projeksiyon ve camları, sinema makinesi, ders kitapları, yardımcı kitap ve yazılar, istatistik bilgileri, yazısız haritalar, okul planı, dergi, gazete resimleri, fotoğraflar, mektup, broşür, seyahat hatıraları, ansiklopediler, almanak, klasör

Yurttaşlık Bilgisi

Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, gazete, dergi, resim, grafik, piyes, yardımcı kitap, müzik parçaları

Tablo 3'te ortaokul programlarında sosyal bilgiler dersi ve konularının öğretiminde kullanılan araç gereçler incelendiğinde, 1931-32 tarihli ortaokul programı incelendiğinde tarih ve yurt bilgisi derslerinde herhangi bir materyale rastlanmadığı görülmektedir. Aynı programın coğrafya dersi incelendiğinde ise su tesviyesi, portfolyo, diyagram ve harita kalıpları gibi araç gereçlere rastlanmaktadır. 1938 tarihli ortaokul programında tarih ve yurt bilgisi derslerinde herhangi bir materyale rastlanmadığı görülürken aynı programın coğrafya dersinde ise piktogram, altimetrik barometre, plançete gibi farklı materyallere rastlandığı görülmektedir. 1949 tarihli ortaokul programının tarih dersinde tarih haritaları, tarih levhaları, eser resimleri ve projeksiyon gibi materyallere rastlanmıştır. Aynı programın coğrafya dersinde kullanılan materyaller incelendiğinde ise kum havuzu, broşür, almanak ve okul planı gibi materyallerin olduğu görülmektedir. Yurttaşlık bilgisi dersinde ise gazete, grafik ve piyes gibi materyallerin olduğunu söylemek mümkündür.

3. Sosyal Bilgiler Programlarında Dersin Öğretiminde Kullanılan Araç ve Gereçlere İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler dersi ve konularının öğretiminde kullanılan araç ve gereçleri belirlemeye yönelik olarak 1968, 1971, 1998, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler programları incelenmiştir. İncelenen programlarda kullanılan araç gereçlere yönelik bulgulara Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4

Sosyal Bilgiler Programlarında Dersin Öğretiminde Kullanılan Araç ve Gereçler

Program	Ders	Araç-Gereçler
1968 İlkokul Programı	Sosyal Bilgiler	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, Türk büyüklerinin sözleri, coğrafya sözlüğü, levhalar, Türk Büyüklerinin resimleri, fotoğraflar ve kesintiler (yaşayış tarzı, binalar, silahların çeşitleri, giyinme tarzı, halı, çini, kama, tezhip işleri gibi), tarihi levhalar (tarihten evvelki insanların yaşayışlarına ait levhalar, eski ve yeni Türk sanat ve uygarlığına ait, eski savaşları canlandıran levhalar, Kurtuluş Savaşına ait levhalar), tarih ve şerit levhaları, plan, kroki, haritalar (tarihi ve coğrafi), yerküre, düzlem küre, Türkiye haritası, beş kıta haritası, pusula, kasaba ve şehir planı, hava gözlem aletleri (termometre, yağmur ölçüsü, rüzgâr fırlağı ve oku) dergi, gazete, prospektüs, güneş sistemi basit modeli, barometre, olay yazıları, istatistikler, grafikler, coğrafi resimler ve fotoğraflar, coğrafya duvar levhaları
1971 İlkokul Programı	Sosyal Bilgiler	Ders kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, gazete, dergi, olay yazıları, resimler, istatistiki veriler, grafikler, tören yazıları, fotoğraflar ve kesintiler (yaşayış tarzı, binalar, silahların çeşitleri, giyinme tarzı, halı, çini, kama, tezhip işleri gibi), yaşam araç-gereçleri (asılları, modelleri ya da resimleri), kitabeler, tarihi eserlerin resimleri, tarihi tablo, tarih haritaları (basılmış ve çocuklar tarafından hazırlanmış), tarihi levhalar (tarihten evvelki insanların yaşayışlarına ait levhalar, eski ve yeni Türk sanat ve uygarlığına ait, eski savaşları canlandıran levhalar, Kurtuluş Savaşına ait levhalar), tarih ve şerit levhaları, Türk Büyüklerinin resimleri, yerküre, düzlem küre, Türkiye haritası, Beş kıta haritası, pusula, Türk coğrafyası ile ilgili levhalar ve resimler, kasaba ve şehir planı, hava gözlem aletleri (termometre, yağmur ölçüsü, rüzgâr fırlağı ve oku), yurdumuza ait resimler ve fotoğraflar, tarihten evvelki insanların yaşayışlarına ait levhalar, prospektüsler, güneş sisteminin basit modeli, barometre, coğrafya duvar levhaları, coğrafya resimleri ve fotoğraflar

1998 İlköğretim Okulu Programı	Sosyal Bilgiler	Ders Kitabı, yardımcı kaynaklar, tahta, gazete, dergi, istatistik, resimler, olay yazıları, tablolar, şemalar, grafikler
2005	Sosyal Bilgiler	Yazılı materyaller (efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, halk hikayeleri, türküler, şiirler), roman, tarihi roman, hatıra, gezi yazısı, fotoğraf, harita, film, cd-rom, simülasyon programları, multimedya, hipermedya, öğrenci ürün dosyası, resim, poster, PowerPoint sunusu, maket, zaman şeridi, çalışma kağıdı, mektup, sanal gezi, gazete, dergi, tarih şeridi, tablo, grafik, seyahatname, atlas, kroki, günlük, kağıt, kalem, karton, yapıştırıcı, rol kartı, renkli kalem, renkli örtüler, belgesel film, çeşitli faturalar, sözlük, tarih atlası, televizyon, VCD, DVD, bilgisayar, projeksiyon, afiş, ansiklopedi, Anayasa kitapçığı, resim kağıdı, kitap, teyp, perde, gravür, kutu
2018	Sosyal Bilgiler	Roman, tarihi roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, fıkra, şiir, türkü, resim, musiki, hava gözlem araçları, minyatür, gravür, hat, heykel, tiyatro, sinema, deprem çantası, görsel ve yazılı kaynaklar, ders kitabı, harita, tablo, grafik, diyagram, kroki, yön bulma araçları, destan, görsel ve yazılı iletişim araçları

Tablo 4'te sosyal bilgiler programlarında sosyal bilgiler dersi ve konularının öğretiminde kullanılan araç gereçler incelendiğinde, 1968 tarihli ilkokul programında sosyal bilgiler dersinde kullanılan materyaller incelendiğinde düzlem küre, prospektüs, güneş sistemi basit modeli ve coğrafya duvar levhaları gibi materyallere rastlanmaktadır. 1971 tarihli ilkokul programında sosyal bilgiler dersinde kullanılacak materyallerde ise tören yazıları, pusula, rüzgâr fırılacağı, tarih ve şerit levhaları göze çarpmaktadır. 1998 tarihli ilköğretim okulu programında sosyal bilgiler dersinde kullanılan materyaller dergi, olay yazıları, tablolar ve şemalar olarak belirtilmiştir. 2005 tarihli ilköğretim programı incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde kullanılan materyallere göz atıldığında renkli örtüler, anayasa kitapçığı, teyp ve gravür gibi materyallere rastlanmaktadır. 2018 tarihli Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde ise hat, deprem çantası, diyagram ve destan gibi materyaller göze çarpmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Cumhuriyetten günümüze uygulanan ilkokul, ortaokul ve ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında yer alan araç ve gereçlerin incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, cumhuriyetten günümüze incelenen sosyal bilgiler programı kapsamına giren derslerin öğretim programında ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda farklı araç ve gereçlerin yer aldığını söylemek mümkündür. Kapsamında tarih, coğrafya ve musahabat-ı ahlakiye ve malumat-ı vataniye dersleri olan 1924 ilkokul programında, tarihi resimler, haritalar, seyahat menkıbeleri ve koleksiyonlar gibi araç gereçlerin yer aldığını söylemek mümkündür. 1930 ilkokul programında tarih dersinde eski eserler, kartpostallar, Türk büyüklerinin resimleri gibi araç gereçler yer alırken, coğrafya dersinde duvar haritaları, küre ve atlas gibi araç gereçler görülmektedir. Yurt bilgisi dersinde ise gazete, dergi ve kitap gibi araç gereçlerin yer aldığını söylemek mümkündür. 1936 ilkokul programında tarih dersinde piyes, maketler ve tarih şeritleri gibi araç gereçler yer alırken, coğrafya dersinde coğrafya defteri, eşya örnekleri ve krokiler dikkati çekmektedir. Yurt bilgisi dersinde ise vaka yazıları ve resimleri, tablolar ve manzumeler gibi araçlar yer almaktadır. 1948 ilkokul programında tarih dersinde yer alan araç gereçlerin sayısında bir artış olduğunu söylemek mümkündür. Gazete kesitleri, anıt ve broşür gibi araç gereçlere yer verildiğini söylemek mümkündür. Coğrafya dersinde atlaslar, yerküre ve grafikler gibi araç gereçlerin yer aldığı söylenebilir. Yurttaşlık bilgisi dersinde ise fotoğraf, tablo ve dergi

gibi araç gereçler tespit edilmiştir. 1962 ilkokul programında toplum ve ülke incelemeleri dersinde daha önceki programlarda yer alan araç gereçlerden farklı olarak hava gözlem aletleri, teraryum, akvaryum ve insektaryum gibi araç gereçlerin olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersi ortaokul öğretim programları incelendiğinde, 1931-32 ortaokul programında tarih ve yurt bilgisi derslerinde herhangi bir araç ve gerecin yer almadığı tespit edilmiştir. Coğrafya dersinde ise test süresi, portfolyo, diyagram, sabit filmler gibi araç gereçlerin olduğu belirlenmiştir. 1938 ortaokul programı incelendiğinde, 1931-32 ortaokul programında olduğu gibi tarih ve yurt bilgisi derslerinde herhangi bir araç gerecin yer almadığını söylemek mümkündür. Coğrafya dersinde seyahat ve kâşif kitapları, pergel, mesaha şeridi ve zincirleri gibi dikkat çekici araç ve gereçlerin olduğu tespit edilmiştir. 1949 ortaokul programında diğer ortaokul programlarından farklı olarak tarih dersinde de araç gereçlerin varlığından söz etmek mümkündür. Tarih haritaları, tarihi tablo ve sinema filmleri gibi materyallerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Coğrafya dersinde kum havuzu, yazısız haritalar ve almanak gibi araç gereçlerin varlığı tespit edilmiştir. Yurttaşlık bilgisi dersinde grafik, piyes ve yardımcı kaynaklar gibi araç gereçlerin olduğunu söylemek mümkündür.

1968 yılında sosyal bilgiler adının kullanılması ile daha önceki programlardan farklı olarak tek ders adı altında (Sosyal Bilgiler) araç gereçler incelenmiştir. 1968 ilkokul programında sosyal bilgiler dersinde coğrafya sözlüğü, tarihi levhalar, gazete ve prospektüs gibi araç ve gereçleri olduğunu söylemek mümkündür. 1971 ilkokul programında sosyal bilgiler dersinde yaşam gereçleri, Güneş Sistemi basit modeli, barometre ve coğrafya duvar levhaları gibi araç gereçler tespit edilmiştir. 1998 ilköğretim programı sosyal bilgiler dersinde yer alan araç gereçlerin sayısında önceki iki programa göre bir azalma olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra programda olay yazıları, şemalar ve grafikler gibi araç gereçlerin varlığından söz etmek mümkündür. 2005 programı ile 1998 ilköğretim programına göre sosyal bilgiler dersinde yer alan materyallerin arttığını söylemek mümkündür. Ayrıca 2005 programında VCD, DVD, projeksiyon ve teyp gibi teknolojik araç ve gereçlerin yer aldığını söylemek mümkündür. 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programları ile araç gereç sayısında tekrardan bir düşüş yaşandığı, tarihi roman, gezi yazısı, deprem çantası ve kroki gibi araç gereçlerin olduğu görülmüştür.

Araştırmada Sosyal bilgiler dersi ilkokul programlarında yer alan araç gereçler incelendiğinde; 1924 yılında araç ve gereçlerin sayıca az olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Akhan (2021) ve Korkmaz ve Uyğur (2021)'un yaptığı çalışmalarda bu sonucu destekler niteliktedir. 1930 ilköğretim programında tarih dersinde tespit edilen tarih haritaları ve kartpostallar gibi araç gereçler Akhan (2021)'in çalışmasıyla; coğrafya dersinde tespit edilen duvar haritaları, küre ve atlas gibi araç ve gereçler ise Ambarlı (2010)'nın yaptığı çalışma ve Korkmaz ve Uyğur (2021)'un yaptığı çalışma ile de paralellik göstermektedir. 1936 programında yurt bilgisi dersinde 1930 programından farklı olarak tablolar, manzumeler ve mukavva gibi araç gereçlerin olduğu görülmüştür. 1948 ilkokul programında tarih dersinde araç ve gereçlerin sayısında artış olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca programda yurttaşlık bilgisi dersinin okutulmasıyla beraber bir önceki programın yurt bilgisi dersindeki araç ve gereçlere göre azalma yaşadığını söylemek mümkündür.

1931-1932 ve 1938 ortaokul programlarında tarih ve yurt bilgisi dersinde araç ve gereçlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu sonuca ek olarak 1938 ortaokul programında coğrafya dersinde araç ve gereçlerin 1931-32 ortaokul programına göre sayısının arttığını söylemek mümkündür. Ambarlı (2010)'nın yaptığı çalışma ile Korkmaz ve Uyğur (2021)'un yaptığı çalışmalarda bu

bulguyu destekler niteliktedir. 1949 ortaokul programında tarih dersinde tespit edilen sinema filmleri ve projeksiyon gibi araç gereçlerin 1948 ilkokul programında yer almamasına sebep olarak çocukların yaş düzeyi gösterilebilir.

1968 ve 1971 ilkokul sosyal bilgiler öğretim programlarında materyal sayılarının arttığı tespit edilmiştir. Bu programlarda yer alan dergi gazete prospektüs güneş sistem basit modeli barometre gibi araç gereçler Ambarlı (2010), Akhan (2021) ve Korkmaz ve Uyğur (2021)'un yapmış oldukları çalışmalarla örtüşmektedir. 1998 ilköğretim okulu programı sosyal bilgiler dersinde yer alan araç gereçlerin önceki iki programa göre önemli derecede azaldığı tespit edilmiştir. Bu duruma 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz gerekçe olarak gösterilebilir. Nitekim Bahar ve Erdoğan (2011)'da 1994 yılında alınan ekonomik tedbirlerin ilerleyen yıllardaki etkisinde bahsetmektedir. 2005 yılında sosyal bir öğretim programında 1998 öğretim programına göre önemli düzeyde bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu bulgu Korkmaz ve Uyğur (2021)'un çalışması ile benzerlik göstermektedir. 2005 yılında bu artışın yaşanması yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi ile bağdaştırılabilir (Çelikkaya ve Ünal 2009). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda araç ve gereçlerin azaldığı tespit edilmiştir. Bu azalışta konuların yoğunlaşmasının rol oynadığı düşünülebilir. Nitekim Kalaycı ve Baysal (2020)'a göre de 2018 öğretim programında 2005 yılı sosyal bilgiler programına göre konu artışı ve yoğunluğu yaşanmıştır. Ayrıca ders saatinin aynı kalması konu yetiştirme zorunluluğu gibi nedenlerle de materyal sayısını azaltıldığı düşünülebilir.

Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, derste kullanılan araç-gereç sayısının yıllara göre farklılaştığını söylemek mümkündür. Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda sosyal bilgiler dersinde kullanılan araç-gereçlerinin yıllara göre nasıl değiştiği, sosyal bilgiler dersinin hedeflerine ne kadar hizmet ettiği ve araç- gereçlerin kullanımının dönemin ders kitaplarındaki yansımalarına da bakılarak incelenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akhan, O. (2021). Geçmişten günümüze ilkokul programlarında yer alan tarih derslerinde kullanılan yöntem teknik araç ve gereçlerin incelenmesi. Y. Aliyeva (Ed.), 9th *International conference on social researches and behavioral sciences* içinde (ss. 645-657). Antalya.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye'de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi.
- Avşar, S. (2010). *İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrenci başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Bahar, O. ve Erdoğan, E. (2011). 1994 ve 2000 krizleri sonrasında Türkiye'de uygulanan finansal regülasyon politikaları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27) , 26-44.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde araç – gereç ve materyal kullanımının önemi. R. Sever ve E. Koçoğlu (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde eğitim teknolojileri ve materyal tasarımı* içinde (ss. 39-68). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çelikkaya, T. ve Ünal, Ç. (2009). Yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi (5. sınıf örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 197-212.

- Demirel, Ö. (2013). *Eğitimde program geliştirme* (20. Baskı). Pegem Akademi.
- Gögebakan, Y. (2018). Alternatif öğrenme mekânları olarak müzelerin eğitim-öğretimde kullanılmasının önemi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (40), 9-41.
- Kalaycı, N. ve Baysal, S. B. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi (2005-2017-2018). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 106-129.
- Karabacak, Ö. (2009). *II. Dünya Savaşı yıllarında uygulanan eğitim ve kültür politikalarının taşradaki yansımaları: Aydın ili örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi.
- Kaya, H. ve Aydın, F. (2011). Sosyal bilgiler dersindeki coğrafya konularının öğretiminde akıllı tahta uygulamalarına ilişkin öğrenci görüşleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 3(1), 179-189.
- Kaya, N. ve Önal, H. (2019). 12 Eylül 1980 askeri darbesinin coğrafya öğretim programı ve ders kitaplarına yansması. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(223), 283-298.
- Kılıç, A. (2020). 27 Mayıs 1960 darbesinin eğitim hayatına etkileri. *Alınları Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 89-110.
- Korkmaz, S. ve Uyğur, A. (2021). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarındaki coğrafya konularının öğretiminde kullanılan araç ve gereçler. *Journal of Innovative Research in Social Studies*. 4(1),34-47.
- Kültür Bakanlığı. (1936). *İlkokul programı*. Devlet Matbaaları.
- Kültür Bakanlığı. (1938). *Ortaokul programı*. Devlet Matbaaları.
- Maarif Vekâleti (1924). *İlk mekteplerin müfredat programı*. Matbaa-i Amire.
- Maarif Vekâleti. (1930). *İlk Mektep müfredat programı*. Devlet Matbaaları.
- Maarif Vekâleti. (1931). *Orta mektep müfredat programı*. Devlet Matbaaları.
- MEB. (1948). *İlkokul programı*. Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1949). *Ortaokul programı*. Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1962). *İlkokul programı taslağı*. Ayyıldız Matbaası.
- MEB. (1968). *İlkokul programı*. Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1971). *İlkokul programı*. Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1998). *İlköğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB. (2005a). *4.ve 5. sınıf sosyal bilgiler programı*. Milli Eğitim Yayınları.
- MEB. (2005b). *6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ve kılavuzu*. Milli Eğitim Yayınları.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*.

- Nalçacı, A. ve Ercoşkun, M. H. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanılan materyaller. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 141-154.
- Şahin, S., Gençtürk, E., ve Budanur, T. (2007). Coğrafya öğretiminde uygun grafik seçimi ve kullanımının öğrenme üzerindeki etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 293-302.
- Ulubey, Ö. ve Aykaç, N. (2017). Türkiye cumhuriyetin ilanından 2005'e eğitim felsefelerinin ilkökul programlarına yansımaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1173-1202.
- Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Yalçın, A. ve Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 842-873.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, V. ve Kılıç, D. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri: Bir meta-sentez çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel Sayı), 2115-2127.

Extended Abstract

Introduction

Every life domain has changed from the past to the present for different reasons. This change may be for a political reason or to adjust to the era's requirements. Education is also one of the areas influenced by these changes (Korkmaz & Uygur, 2021). Education and training activities that are carried out in a planned manner are carried out through programs. A curriculum includes educational activities taught in different classes and courses at different levels of education (Demirel, 2013). At this point, it is of utmost importance to do class activities and use materials to ensure permanent learning (Çelikkaya, 2013). Teaching materials cover educational activities carried out using various tools to achieve the targeted teaching objectives (Nalçacı & Ercoşkun, 2010). Teaching materials are used in classes to attract students' attention and ensure that learning is more permanent (Kaya & Aydın, 2011).

With the adoption of a constructivist approach to teaching, various teaching methods and techniques have come to be used since 2005, and the importance of using materials has increased (MEB [Ministry of National Education], 2005). Social studies is a multidisciplinary course taught at the primary and secondary school levels, which involves social sciences such as geography, history, law, sociology, and psychology, and can continuously be enriched with new content; thus, this course is suitable for the use of materials in terms of its coverage of subjects (Yıldız & Kılıç, 2018). The syllabi of courses that address social studies subjects have often underlined the importance of using materials since the early years of the Republic. The use of various materials in social studies classes makes abstract concepts more concrete and intelligible (Nalçacı & Ercoşkun, 2010). Against this background, this study aimed to examine the materials and tools used in the teaching of social studies subjects from the Republic to the present day.

Methods

This study used the qualitative document analysis method to examine the tools and materials used in the primary, secondary, and elementary school social studies curricula that have undergone several changes from the 1924 primary school program to the 2018 social studies curriculum. Document analysis involves examining written materials that contain information about a phenomenon or phenomena that is under examination (Yıldırım & Şimşek, 2021). First, the scope of the study was determined. Works related to the subject of the study were collected from the National Library and the Board of Education and Discipline. After the completion of the material collection process, the works were examined chronologically.

Descriptive analysis was used in the analysis of the data. The main purpose of descriptive analysis is to present the findings obtained to the reader in an organized and interpreted manner. Descriptive analysis is the summarization and interpretation of the data obtained using qualitative data collection techniques according to the pre-determined themes (Yıldırım & Şimşek, 2021). To increase the reliability of the study, the documents were examined and evaluated concurrently by two different experts apart from the researchers.

Findings

Based on the findings of the study, it can be said that different tools and materials are included in the syllabi of courses that address social studies subjects and the social studies curricula from the early Republican period to the present. The 1924 primary school curriculum, which included the

courses of history, geography, ethics, and civics, included historical pictures, maps, travelogues, and collections. In the 1930 primary school curriculum, the history course included materials such as old artifacts, postcards, and pictures of prominent Turkish figures, while the geography course included materials such as wall maps, globe models, and atlases. The civics course included materials such as newspapers, magazines, and books. In the 1936 primary school curriculum, the history course included materials such as plays, models, and historical timelines, while the geography course included a geography notebook, examples of objects, and sketches. The civics course included materials such as case studies and pictures, tables, and poems. There was an increase in the number of materials and tools in the history course in the 1948 primary school curriculum. Materials such as newspaper sections, monuments, and brochures were included in the history course. The geography course included materials such as atlases, globe models, and charts. The civics course included materials such as photographs, tables, and magazines. It can be said about the 1962 primary school curriculum that the society and country studies course included materials such as aerial observation instruments, terrarium, aquarium, and insectarium, which are different from those in the previous curriculum.

Looking at the secondary school social studies curricula, there was no material or tool in the history and civics courses in the 1931-32 secondary school curriculum. The geography course included materials and tools such as test time, portfolio, diagram, and specified films. Just as the previous curriculum, the history and civics courses in the 1938 secondary school curriculum did not include any tools or material. The geography courses included the use of remarkable tools and materials such as travelogues, exploration narratives, compasses (dividers), and survey strips and chains. The 1949 secondary school curriculum, unlike the previous secondary school curricula, involved the use of materials and tools in the history course. There were materials such as historical maps, historical paintings, and movies. The geography course had materials and tools such as a sandbox, empty maps, and almanacs. There were tools such as graphics, plays, and auxiliary resources in the civics course.

With the introduction of the course name as social studies in 1968, unlike the previous curricula, tools and materials were examined under the name of a single course. In the 1968 primary school curriculum, there were tools and materials such as a geography dictionary, historical tables, newspapers, and prospectuses in the social studies course. In the 1971 primary school curriculum, the social studies course included tools and materials such as life objects, simple models of the Solar System, barometers, and geographic tables. Looking at the 1998 elementary education curriculum, it is possible to say that there was a decrease in the number of tools and materials in the social studies course compared to the previous two curricula. Besides, it is possible to say that this curriculum also included tools such as event descriptions, diagrams, and graphics. With the 2005 program, the number of tools and materials included in the social studies course increased compared to the previous curriculum. In addition, it is possible to say that the 2005 social studies curriculum included technological tools such as VCDs, DVDs, projectors, and tape recorders. With the 2018 social studies curriculum, it is possible to say that there was a decrease in the number of tools and materials again, while it included tools and materials such as historical novels, travelogues, earthquake bags, and sketches.

Conclusion and Discussion

Looking at the tools and materials in the primary school curricula, it was found that there were a few tools and materials in the 1924 curriculum. Similarly, the findings reported by Akhan (2021)

and Korkmaz and Uyğur (2021) are in parallel with this result. The inclusion of tools and materials such as historical maps and postcards in the history course in the 1930 curriculum is similar to the study of Akhan (2021), while the inclusion of wall maps, globe models, and atlases in the geography course is in parallel with the studies of Ambarlı (2010) and Korkmaz and Uyğur (2021). It is noteworthy that in the 1936 curriculum, unlike the 1930 curriculum, the civics course included tools and materials such as tables, poems, and cardboards. There was an increase in the number of materials and tools in the history course in the 1948 primary school curriculum. It is possible to say that with the teaching of the civics course in the same program, the previous program experienced a decrease compared to the tools and equipment in the dormitory science course.

The history and civics courses in the 1931-1932 and 1938 secondary school curricula did not include tools and materials. The number of tools and materials used in the geography course increased in the 1938 secondary school curriculum compared to the 1931-32 secondary school curriculum. This finding is consistent with those reported by Ambarlı (2010) and Korkmaz and Uyğur (2021). The 1949 secondary school curriculum included films and projectors in the history course, while the 1948 primary school curriculum did not include them. Thus, it can be said that the inclusion of materials varied depending on students' age. It is noteworthy that the number of materials increased in the 1968 and 1971 primary school social studies curricula. The use of tools such as magazines, newspapers, prospectuses, simple solar system models, and barometers in these curricula is consistent with the studies conducted by Ambarlı (2010), Akhan (2021), and Korkmaz and Uyğur (2021). Looking at the 1998 primary school curricula, the number of tools and materials used in the social studies course significantly reduced compared to the previous two curricula. The economic crisis in 1994 might be cited as a reason for this situation. As a matter of fact, Bahar and Erdoğan (2011) mentioned the impact of the economic actions taken in 1994 on the following years. There was a noticeable increase in the number of tools and materials in the 2005 social curriculum compared to the 1998 curriculum. This finding is consistent with that reported by Korkmaz and Uyğur (2021). The increase in 2005 could be associated with the adoption of the constructivist approach (Çelikkaya & Ünal 2009). It was found that the number of tools and materials was reduced in the 2018 social studies curriculum. The intensification of subjects may play a role in this decrease. As a matter of fact, Kalaycı and Baysal (2020) also stated that the 2018 curriculum is characterized by an increase in the number and intensity of subjects compared to the 2005 social studies curriculum. Taken together, the results of the study showed that the number of tools and materials used in the social studies course differs according to the year.